

۱۶۷ / فصلنامه اخلاق پزشکی سال هفتم، شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۹۳

نقش صبر به عنوان یک فضیلت اخلاقی و شخصیت در پیش‌بینی نامیدی دانشجویان

فرهاد خرمائی^۱

اعظم فرمائی^۲

اسماعیل سلطانی^۳

چکیده

نامیدی به عنوان یک عامل شناختی که با انتظارات منفی در مورد آینده مشخص می‌شود، در شالوده انواع مختلف اختلالات روانی مشاهده شده است. هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش مؤلفه‌های صبر به عنوان فضایل اخلاقی و ویژگی‌های شخصیتی به ویژه مؤلفه‌های اخلاقی شخصیت در پیش‌بینی میزان نامیدی دانشجویان بود. تعداد ۵۱۶ دانشجوی دانشگاه شیراز به وسیله نمونه‌گیری خوشه‌ای به روش تناسب احتمالی با اندازه انتخاب و با تکمیل پرسش‌نامه پنج عامل بزرگ شخصیت (فرم کوتاه)، مقیاس صبر و پرسش‌نامه نامیدی در این پژوهش شرکت کردند.

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان نشان داد که پنج عامل بزرگ شخصیت پیش‌بینی‌کننده نامیدی و خرده‌مقیاس‌های آن بوده است. همچنین مؤلفه‌های صبر نمره کل نامیدی و خرده‌مقیاس‌های آن را به طور منفی پیش‌بینی کردند.

ترکیب پنج عامل بزرگ شخصیت و مؤلفه‌های صبر نیز پیش‌بینی‌کننده نمره کل نامیدی و خرده‌مقیاس‌های آن بوده است.

۱. دکترای روانشناسی تربیتی، استادیار دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیک: khormae_78@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

۳. دانشجوی دکترای روانشناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

۱۶۸ / فصلنامه اخلاق پزشکی سال هفتم، شماره بیست و هشتم، تابستان ۱۳۹۳

در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که عوامل شخصیتی از جمله مؤلفه اخلاقی شخصیت مانند وظیفه‌گرایی یا وجدان و مؤلفه‌های صبر متغیرهای مهمی در پیش‌بینی ناامیدی هستند. بنابراین در درمان افسردگی و ناامیدی توجه به این دو سازه روانشناختی - اخلاقی با اهمیت است.

واژگان کلیدی

ناامیدی، مؤلفه‌های صبر، ویژگی‌های شخصیتی، پنج عامل بزرگ شخصیت، اخلاق

مقدمه

اخلاق که مجموعه‌ای از بایدها و نبایدها و جزء فطریات و بدیهیات عقلی بشر می‌باشد، یکی از مهم‌ترین هدف‌های پیامبران است؛ همچنان که رسول مکرم اسلام (ص) می‌فرماید: «إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ؛ من برانگیخته شدم تا اخلاق نیکو را پایان بخشم». (بحارالانوار، ج ۱۶) بنابراین پیامبر اکرم (ص) هدف بعثت خویش را تکمیل مکرمات‌های اخلاقی بیان کرده‌اند، زیرا اعتلا و سعادت انسان‌ها مستلزم پایبندی و آراستگی به اخلاق الهی است. اهتمام و توجه قرآن کریم به اخلاق و تأکید پیامبران و ائمه دین بر متخلق شدن به آن نشان‌دهنده نقش مهم آن در زندگی فردی و اجتماعی انسان است. تجربه تاریخی بشر گویای این است که هر جامعه‌ای که از ارزش‌های اخلاقی فاصله بگیرد و به پاس داشت نظری و عملی آن اهتمام نرزد، متحمل خسارت‌های جبران‌ناپذیر می‌شود و شاهد فاجعه اسفبار انسانی خواهد بود و به انحطاط کشیده خواهد شد. (مشایخی‌پور، ۱۳۹۰ ش.) اخلاق فردی و اجتماعی مشتمل بر مباحثی مانند تواضع، سخاوت، نظم، حسن خلق، ساده‌زیستی، عدالت‌ورزی، حق‌مداری و... می‌باشد. صبر نیز یکی از موضوعات بسیار کلیدی در علم اخلاق به شمار می‌رود. صبر از جمله مفاهیم اخلاقی است که در اخلاق اسلامی بسیار مورد تأکید قرار گرفته است.

معنای لغوی صبر «حبس و نگهداری» است. با توجه به معنای لغوی صبر و با توجه به این که دانشمندان اخلاق در تعریف اصطلاحی صبر معنای لغوی آن را لحاظ کرده‌اند، صبر را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: صبر نگه‌داری و کنترل نفس در حالت خاصی است که سبب پایداری در انجام کارهای سخت، تحمل سختی‌ها و مشکلات و کنترل تکانه‌های شهوانی و پرخاشگری می‌شود. (نوری، ۱۳۸۷ ش.) مؤلفه‌های صبر عبارت از متعالی‌شدن، شکیبایی، رضایت، استقامت، و

درنگ هستند. (خرمائی و همکاران، زیر چاپ) این سازه دینی - روانشناختی پیامدهای مختلفی در زندگی به همراه دارد که از میان این پیامدها می‌توان به مقابله با فشار روانی از طریق ایجاد توازن بین منابع درونی و محیطی، موفقیت در تحصیل، شغل و روابط اجتماعی، مهار هیجان خشم و غریزه جنسی، دین‌داری، (نوری، ۱۳۸۷ ش.) ایجاد تعادل روانی در افراد و ممانعت از افراط و تفریط در کارها، تربیت نفس، افزایش تحمل در مقابل سختی‌ها، پیدا کردن معنی در سختی‌ها و گرفتاری‌ها، پرورش روحانی، ایجاد توانایی در کنترل و مدیریت هیجانات و احساسات فرد، و ممانعت از ایجاد تأثیرات روان - تنی اضطراب اشاره کرد. (ایزدی طامه و همکاران، ۱۳۸۷ ش.) علاوه بر آنچه که در مورد فواید و آثار صبر ذکر شد، می‌توان یکی دیگر از مهم‌ترین پیامدهای صبر را تقویت امید در فرد دانست. همانگونه که فضایل اخلاقی پیامدهای مثبتی را در زندگی فرد به ارمغان می‌آورند، صبر نیز به عنوان یک فضیلت ارزشمند اخلاقی با افزایش امید در فرد همراه است. امید نمادی از ابعاد روحی است که با سلامت روحی و جسمی فرد ارتباط دارد. امید توانایی باورداشتن به احساس بهتر در مورد آینده است. (پورغزنین و همکاران، ۱۳۸۴ ش.) نقطه مخالف امید، ناامیدی است و ناامیدی از مظاهر اصلی افسردگی می‌باشد. (گودرزی، ۱۳۸۱ ش.) در قرآن و سایر منابع دینی بر ممنوعیت یاس و ناامیدی و تأثیر امید بر کاهش افسردگی اشاره شده است. به عنوان مثال «وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْسُ مِنَ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ؛ از رحمت خدا نومید مباشید، زیرا جز گروه کافران کسی از رحمت خدا نومید نمی‌شود». (یوسف: ۸۷) با توجه به آنچه ذکر شد، در پژوهش حاضر موضوع ناامیدی و ارتباط آن با صبر به عنوان یک فضیلت اخلاقی مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهش‌های مختلفی اهمیت و کارآمدی صبر را در کاهش اضطراب و افسردگی، (ثابت، ۱۳۸۷ ش.) کاهش

پرخاشگری و انتخاب راهبردهای مقابله‌ای (ایزدی طامه و همکاران، ۱۳۸۹ ش.) مورد بررسی قرار داده‌اند. همچنین دیگر پژوهش‌ها (شکوفه فرد و همکاران، ۱۳۹۱ ش.؛ ربانی، ۱۳۹۱ ش.؛ رزم زن، ۱۳۹۰ ش.؛ شریفی، ۱۳۸۲ ش.) به بررسی ارتباط صبر با دیگر متغیرهای روانشناختی پرداخته‌اند. به عنوان مثال، پژوهش حق‌جو (۱۳۹۱ ش.) نشان داد که مؤلفه‌های صبر توانایی پیش‌بینی افکار خودکشی را دارد. کلاتری (۱۳۹۰ ش.) نشان داد که میان افراد افسرده، مضطرب و بهنجار از نظر مؤلفه‌های صبر تفاوت معناداری وجود دارد. پژوهش کیهان‌فر (۱۳۸۹ ش.) در مورد ارتباط میان صبر و راهبردهای مقابله‌ای استرس نشان داد که همه مؤلفه‌های صبر با راهبرد ارزیابی مجدد رابطه مثبت معنادار و با فرار - اجتناب رابطه منفی معنادار نشان دادند. همچنین مؤلفه‌های شکیبایی و رضایت پیش‌بینی‌کننده منفی راهبردهای مقابله‌ای و استقامت پیش‌بینی‌کننده مثبت راهبردهای مقابله‌ای بودند. با توجه به آنچه مطرح شد به نظر می‌رسد ناامیدی با صبر همبستگی دارد، اما پژوهش‌ها در این زمینه بسیار اندک می‌باشد. از معدود پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه می‌توان به مطالعه غباری بناب و خدایاری‌فرد (۱۳۷۹ ش.) اشاره کرد. نتایج پژوهش این محققین نشان داد که رابطه معناداری میان صبر و امیدواری در شرایط ناگوار وجود دارد.

دومین هدف این پژوهش، بررسی ارتباط میان ویژگی‌های شخصیتی و ناامیدی بود. شخصیت به مجموعه ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که از ثبات و پایداری برخوردار است و تعیین‌کننده تشابهات و تفاوت‌ها در رفتارهای روانشناختی (افکار، عواطف و اعمال) افراد می‌باشد. (مدی، ۱۹۹۶ م.) در این پژوهش برای ارزیابی شخصیت از مدل پنج عامل بزرگ شخصیت استفاده شده است. این مدل فرض می‌کند که آنچه روانشناسان با اصطلاح شخصیت توصیف می‌کنند را می‌توان در مدل پنج عامل بزرگ شخصیت خلاصه کرد. (خرمائی، ۱۳۸۵ ش.) پنج

عامل بزرگ شخصیت عبارت از وظیفه‌گرایی (وجدان)^۱، روان نژندگرایی^۲، برون‌گرایی^۳، گشودگی در تجربه^۴، و توافق‌پذیری^۵ هستند. این پنج عامل در پژوهش‌های مختلف مورد تأیید قرار گرفته است. (کوستا و همکاران، ۱۹۸۵ و ۱۹۹۲ م؛ گلدبرگ، ۱۹۹۲ م.) در این میان وظیفه‌گرایی (وجدان) و توافق‌پذیری به عنوان مؤلفه‌های اخلاقی مورد تأکید قرار می‌گیرد. شایستگی، نظم و ترتیب، وظیفه‌شناسی، تلاش برای موفقیت، خویشتن‌داری و محتاط‌بودن، از جمله رویه‌هایی است که در وظیفه‌گرایی یا وجدان مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و از خودگذشتگی، اعتماد، رک‌گویی، نوع دوستی، فروتنی، صداقت و دل‌رحمی رویه‌های مورد تأکید در توافق‌پذیری هستند. (خرمائی، ۱۳۸۵ ش.)

پژوهش‌های مختلف نشان‌دهنده ارتباط میان شخصیت و ناامیدی بوده‌اند. بررسی این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که از میان پنج عامل بزرگ شخصیت، عوامل برون‌گرایی، روان نژندگرایی و وظیفه‌گرایی (وجدان) بیشترین همبستگی را با ناامیدی نشان می‌دهند و پیش‌بینی‌کننده آن هستند. به عنوان مثال، دوبرستین، کانر، کانول، و کاکس (۲۰۰۱ م.) ارتباط میان شخصیت و ناامیدی را در بیماران افسرده ۵۰ سال به بالا مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که ناامیدی با نمرات پایین در برون‌گرایی و جنبه‌های خاص برون‌گرایی (عواطف مثبت پایین) و روان نژندگرایی (خودآگاهی پایین، تکانشگری بالا) ارتباط دارد. همچنین چیکوتا و استیلز (۲۰۰۵ م.) در پژوهشی نشان دادند که روان نژندگرایی به طور مثبت و برون‌گرایی به طور منفی پیش‌بینی‌کننده ناامیدی می‌باشد. در ایران نیز بیرامی، اقبالی، و قلیزاده (۱۳۹۱ ش.) در مطالعه‌ای بر روی دانشجویان نشان دادند ناامیدی به صورت مثبت به وسیله روان نژندگرایی و به صورت منفی به وسیله

برون‌گرایی و وظیفه‌گرایی (وجدان) پیش‌بینی می‌شود. پژوهش‌های ولتینگ (a) ۱۹۹۹ م.) و ولتینگ (b) ۱۹۹۹ م.) نیز تأییدکننده این ارتباط می‌باشد.

علاوه بر این، بعضی از پژوهش‌ها (تسو و همکاران، ۲۰۰۵ م.؛ دوبرستین، و همکاران، ۱۹۹۴ م.؛ عاشوری و همکاران، ۱۳۸۸ ش.) نشان داده‌اند که عامل شخصیتی گشودگی در تجربه نیز ناامیدی را به طور منفی پیش‌بینی می‌کند، اما این پژوهش‌ها بر روی متغیر افکار خودکشی صورت گرفته، و ارتباط معنادار گشودگی در تجربه و خرده‌مقیاس نومیدی و احساس حقارت که یکی از خرده‌مقیاس‌های مقیاس افکار خودکشی است، را نشان داده‌اند. در مورد نقش عامل شخصیتی توافق‌پذیری در پیش‌بینی ناامیدی شواهد قاطعی وجود ندارد، اما پژوهش ولتینگ (a) ۱۹۹۹ م.) نشان داد که این عامل توانایی پیش‌بینی ناامیدی را ندارد.

با توجه به آنچه که مطرح شد، لزوم پژوهش در زمینه ناامیدی و عوامل مرتبط با آن به منظور درمان و پیشگیری از بروز آن در جمعیت‌های مختلف ضروری می‌باشد. همان‌گونه که ذکر شد، دو عامل مرتبط با ناامیدی، ویژگی‌های شخصیتی و صبر می‌باشند. بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در مورد ارتباط میان ویژگی‌های شخصیتی و ناامیدی بر روی جمعیت‌های بالینی بوده است و پژوهش در مورد ارتباط میان این دو سازه در جمعیت‌های غیر بالینی اندک می‌باشد. بنابراین بررسی ارتباط میان این دو سازه در جمعیت غیر بالینی ضروری است. از اهداف پژوهش حاضر بررسی نقش پنج عامل بزرگ شخصیت در پیش‌بینی ناامیدی دانشجویان بود. همچنین علی‌رغم اهمیت پژوهش در زمینه ارتباط میان صبر و ناامیدی، پژوهش در این زمینه بسیار اندک است. در نتیجه، هدف دیگر این پژوهش بررسی نقش مؤلفه‌های صبر به عنوان فضایل اخلاقی در پیش‌بینی ناامیدی

دانشجویان بود. در پژوهش حاضر نقش ترکیبی ویژگی‌های شخصیتی و مؤلفه‌های صبر در پیش‌بینی ناامیدی دانشجویان نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

روش

طرح پژوهش حاضر از نوع همبستگی می‌باشد. متغیرهای پیش‌بینی کننده (پیش بین) در این پژوهش پنج عامل بزرگ شخصیت و مؤلفه‌های صبر هستند. مؤلفه‌های صبر شامل متعالی‌شدن، شکیبایی، رضایت، استقامت و درنگ و پنج عامل بزرگ شخصیت نیز شامل روان‌نژندگرای، توافق‌پذیری، وظیفه‌گرایی (وجدان)، برون‌گرایی و گشودگی در تجربه می‌شود. همچنین متغیر پیش‌بینی‌شونده (ملاک) ناامیدی می‌باشد.

جامعه پژوهش دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه شیراز بودند که به وسیله نمونه‌گیری خوشه‌ای^۶ به روش تناسب احتمالی با اندازه^۷، ۱۵ کلاس از دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی، اقتصاد و علوم اجتماعی، علوم تربیتی و روانشناسی، حقوق و علوم سیاسی، علوم و فنی و مهندسی انتخاب شدند. کلیه دانشجویان هر کلاس مشارکت‌کنندگان در پژوهش بودند. ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش به منظور گردآوری داده‌ها به قرار زیر می‌باشد:

۱- **مقیاس صبر:** این مقیاس با استفاده از مؤلفه‌های قرآنی و روایتی صبر توسط خرمائی و همکاران (زیر چاپ) تهیه شده است. به عبارتی با استناد به مؤلفه‌های قرآنی صبر عبارت‌هایی طراحی شده و این عبارت‌ها در قالب ۲۵ گویه در مقیاس صبر آورده شده است. نتایج تحلیل عاملی مقیاس صبر به روش مؤلفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس نشان‌دهنده وجود ۵ مؤلفه صبر بود که به ترتیب متعالی‌شدن، شکیبایی، رضایت، استقامت و درنگ نامگذاری شدند.

این ۵ مؤلفه ۵۲٪ از واریانس کل نمونه را توضیح دادند. همچنین نتایج همسانی درونی شواهدی مبنی بر روایی همگرا و افتراقی مقیاس صبر فراهم نمود. به منظور سنجش پایایی مقیاس صبر از روش محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۶۰ تا ۰/۸۴ بود و ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس نیز ۰/۸۶ محاسبه شد. (خرمائی و همکاران، زیر چاپ)

۲- پرسش‌نامه پنج عامل بزرگ شخصیت (فرم کوتاه): پرسش‌نامه پنج عامل بزرگ شخصیت توسط گلدبرگ (۱۹۹۹ م.) ساخته شد. در ایران خرمائی (۱۳۸۵ م.) روایی و پایایی این پرسش‌نامه را مورد بررسی قرار داد. خرمائی، فرمانی، سلطانی، و شکرپور (۱۳۹۲ م.) بر اساس نتایج پژوهش خرمائی (۱۳۸۵ ش.) با انتخاب گویه‌هایی از پرسش‌نامه گلدبرگ (۱۳۸۵ ش.) فرم کوتاه‌تری را از این پرسش‌نامه تهیه کردند. نتایج تحلیل عاملی این محققین نشان‌دهنده استقلال پنج عامل بزرگ شخصیت بوده است. همچنین از میان ۲۵ گویه، ۴ گویه به علت عدم بارگذاری عاملی مناسب بر روی عامل مورد نظر حذف شدند و مجموع گویه‌ها به ۲۱ گویه تقلیل یافت. پنج عامل در مجموع ۶۰/۳۸ درصد واریانس کل نمونه را توضیح داده است. نتایج بررسی پایایی فرم کوتاه پرسش‌نامه پنج عامل بزرگ شخصیت نشان داد که ضرایب آلفا برای روان نژندگرای و توافق‌پذیری ۰/۸۳ و وظیفه‌گرایی (وجدان) ۰/۸۱ بوده است و در نهایت ضرایب آلفا برای عوامل برون‌گرایی و گشودگی در تجربه به ترتیب ۰/۷۲ و ۰/۶۹ محاسبه شده است.

۳- مقیاس ناامیدی بک^۱: این مقیاس شامل ۲۰ گویه است و در آن از آزمودنی خواسته می‌شود در مورد درست یا نادرست بودن گویه‌ها در مورد خودش قضاوت نماید. کلید ۹ گویه آزمون بر مبنای پاسخ «نادرست» و کلید ۱۱ گویه دیگر بر مبنای پاسخ «درست» تنظیم شده است. نمرات گویه‌ها بر اساس کلید جمع می‌شوند

تا یک نمره کلی برای میزان ناامیدی به دست آید. این نمره در دامنه صفر تا ۲۰ قرار می‌گیرد و نمرات بالاتر نشان‌دهنده ناامیدی بیشتر می‌باشد. (گودرزی، ۱۳۸۱ ش.)

روایی و پایایی مقیاس ناامیدی بک در جمعیت‌های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته و نتایج نشان‌دهنده ارزش بالینی قابل ملاحظه این مقیاس بوده است. (استید، ۲۰۰۱ م؛ دایس، ۱۹۹۶ م؛ بک و همکاران، ۱۹۸۸ م.) در ایران خرمائی و همکاران (۱۳۹۲ ش.) روایی و پایایی مقیاس ناامیدی بک را در گروهی از دانشجویان دانشگاه شیراز مورد بررسی قرار دادند. نتایج این محققین بر اساس تحلیل عوامل نشان‌دهنده وجود دو عامل یأس در دستیابی به خواسته‌ها (تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده) و عدم اطمینان به آینده (اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده) بود. ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس یأس در دستیابی به خواسته‌ها ۰/۷۷، ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس عدم اطمینان به آینده نیز ۰/۷۷. و ضریب آلفای کل ۰/۸۵. گزارش شده است.

پرسش‌نامه‌ها در کلاس درس به طور تصادفی بین دانشجویان توزیع شد. قبل از اقدام به توزیع پرسش‌نامه‌ها هماهنگی‌های لازم با آموزش دانشکده و اساتید مربوطه به عمل آمد. برای ایجاد انگیزه در دانشجویان، در شروع کار هدف پژوهش برای آن‌ها توضیح داده شد. همچنین شرکت کلیه دانشجویان در پژوهش داوطلبانه بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی، از شاخص‌های میانگین، انحراف استاندارد و ضریب همبستگی پیرسون و در بخش آمار استنباطی از رگرسیون چندگانه همزمان در نرم‌افزار رایانه‌ای SPSS 16 استفاده شده است.

یافته‌ها

مشارکت کنندگان در پژوهش حاضر ۵۰۶ نفر (۳۴۸ دختر و ۱۵۸ پسر) بودند. دامنه سنی آزمودنی‌ها از ۱۸ تا ۲۷ سال و میانگین سنی آن‌ها ۲۰/۸۸ سال بود ($SD=۱/۶۹$). جدول ۱ توزیع گروه نمونه برحسب دانشکده‌های مختلف و جنسیت دانشجویان را نشان می‌دهد. همچنین در جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه نشان داده شده است.

در این پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، همبستگی میان متغیرهای مورد مطالعه محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۳ نشان داده شده است. بر طبق نتایج جدول ۳، عامل روان نژندگرایی با نمره کل ناامیدی و خرده مقیاس‌های آن همبستگی مثبت معنادار نشان داد ($P < .۰۱$)، اما توافق‌پذیری و وظیفه‌گرایی با نمره کل ناامیدی و خرده مقیاس‌های آن همبستگی منفی معنادار نشان دادند ($P < .۰۱$). همچنین همبستگی میان برون‌گرایی و نمره کل ناامیدی ($P < .۰۵$) و خرده مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده ($P < .۰۱$) منفی و معنادار بود. سرانجام این که عامل گشودگی در تجربه تنها با خرده مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده همبستگی منفی معنادار نشان داد ($P < .۰۵$).

همانگونه که در جدول ۳ در مورد همبستگی میان صبر و ناامیدی مشاهده می‌شود، میان صبر و پنج مؤلفه آن با نمره کل ناامیدی و خرده مقیاس‌های آن همبستگی منفی معنادار وجود دارد ($P < .۰۱$).

با توجه به اهداف پژوهش حاضر، در بخش آمار استنباطی از تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شده است. همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، عوامل روان نژندگرایی ($P < .۰۰۱$ ؛ $\beta = .۳۰$) و توافق‌پذیری ($P < .۰۱$ ؛ $\beta = -.۱۲$) - ($\beta =$) توانستند نمره کل ناامیدی را پیش‌بینی کنند. این عوامل در مجموع ۱۶٪ از

واریانس نمونه را تبیین نمودند. بر طبق نتایج جدول ۵، تنها عامل توافق‌پذیری ($\beta = -.12$ ؛ $P < .01$) توانست خرده‌مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده را پیش‌بینی کند. این عامل ۲٪ از واریانس کل نمونه را پیش‌بینی نمود. جدول ۶ نشان می‌دهد که عوامل روان‌نژندگرایی ($\beta = .32$ ؛ $P < .001$)، توافق‌پذیری ($\beta = -.16$ ؛ $P < .001$) و برون‌گرایی ($\beta = -.09$ ؛ $P < .05$)، خرده‌مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را پیش‌بینی نمودند. این عوامل در مجموع ۲۵٪ واریانس کل نمونه را تبیین کردند. همانگونه که نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد، مؤلفه‌های متعالی‌شدن ($P < .001$)؛ رضایت ($\beta = -.28$ ؛ $P < .001$) و استقامت ($\beta = -.10$ ؛ $P < .05$) نمره کل ناامیدی را به صورت منفی پیش‌بینی کردند. این عوامل ۲۵ درصد از واریانس کل نمونه را تبیین نمودند. بر طبق نتایج جدول ۸، مؤلفه‌های متعالی‌شدن ($\beta = -.27$ ؛ $P < .001$)، شکیبایی ($\beta = -.39$ ؛ $P < .001$) و رضایت ($\beta = -.19$ ؛ $P < .001$) توانستند به طور منفی خرده‌مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده را پیش‌بینی کنند. در مجموع، این عوامل ۱۵٪ واریانس نمونه را تبیین نمودند. همانگونه که نتایج جدول ۹ نشان می‌دهد، مؤلفه‌های متعالی‌شدن ($\beta = -.29$ ؛ $P < .001$)، شکیبایی ($\beta = -.11$ ؛ $P < .01$)، رضایت ($P < .001$)؛ استقامت ($\beta = -.23$ ؛ $P < .01$) و خرده‌مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را به صورت منفی پیش‌بینی کردند. در مجموع، این عوامل ۳۳٪ واریانس کل نمونه را تبیین نمودند. بر طبق نتایج جدول ۱۰، ترکیب عوامل روان‌نژندگرایی ($\beta = .21$ ؛ $P < .001$)، وظیفه‌گرایی ($\beta = -.16$ ؛ $P < .001$)، متعالی‌شدن ($\beta = -.29$ ؛ $P < .001$)، رضایت ($\beta = -.16$ ؛ $P < .01$) و استقامت ($\beta = -.12$ ؛ $P < .01$) توانستند نمره کل ناامیدی را پیش‌بینی نمایند. این عوامل در

مجموع ۳۰٪ واریانس کل نمونه را تبیین کردند. بر طبق نتایج جدول ۱۱، ترکیب عوامل روان نژندگرایی ($\beta = .12$ ؛ $P < .05$)، متعالی شدن ($\beta = -.26$ ؛ $P < .001$)، شکیبایی ($\beta = -.45$ ؛ $P < .001$) و رضایت ($\beta = -.14$ ؛ $P < .01$) توانستند خرده مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده را پیش‌بینی نمایند. این عوامل در مجموع ۱۸٪ واریانس کل نمونه را تبیین کردند. بر طبق نتایج جدول ۱۲، ترکیب عوامل روان نژندگرایی ($\beta = .22$ ، $P < .001$)، برون‌گرایی ($\beta = -.10$ ، $P < .05$)، متعالی شدن ($\beta = -.28$ ، $P < .001$)، رضایت ($\beta = -.14$ ، $P < .01$) و استقامت ($\beta = -.10$ ، $P < .05$) توانستند خرده مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را پیش‌بینی نمایند. در این میان روان نژندگرایی به صورت مثبت و برون‌گرایی، متعالی شدن، رضایت و استقامت پیش‌بینی کننده منفی خرده مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده بوده است. این عوامل در مجموع ۳۷٪ واریانس کل نمونه را تبیین کردند.

نتیجه گیری

ناامیدی به صورت دیدگاه منفی در مورد آینده یا مجموعه‌ای از انتظارات منفی در مورد آینده تعریف می‌شود. (فورینتس و همکاران، ۲۰۱۰ م.) یکی از اهداف پژوهش حاضر بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی مؤلفه‌های صبر به عنوان فضایل اخلاقی در پیش‌بینی ناامیدی بود. در قرآن و سایر منابع دینی بر ممنوعیت یأس و ناامیدی و تأثیر امید بر کاهش افسردگی اشاره شده است. به عنوان مثال، «وَلَا تَيَاسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْئَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ؛ از رحمت خدا نومید مباشید، زیرا جز گروه کافران کسی از رحمت خدا نومید نمی‌شود». (یوسف: ۸۷) صبر از جمله مفاهیم اخلاقی است که موجب تقویت امید در فرد می‌شود. اهمیت این سازه روانشناختی - اخلاقی به حدی است که در بیش از هفتاد آیه قرآن کریم مطرح شده است. نتایج پژوهش حاضر نشان‌دهنده همبستگی منفی معنادار میان صبر و ناامیدی است که این نتایج با پژوهش غباری بناب و خدایاری فرد (۱۳۷۹ ش.) همسو می‌باشد. همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مؤلفه‌های صبر توانایی پیش‌بینی نمره کل ناامیدی و خرده مقیاس‌های آن را دارند. بر طبق این نتایج، مؤلفه‌های متعالی‌شدن و رضایت توانستند نمره کل ناامیدی و هر دو خرده مقیاس آن را به طور منفی پیش‌بینی کنند. بنابراین نمره بالا در مؤلفه‌های متعالی‌شدن و رضایت صبر با نمره پایین در ناامیدی و خرده مقیاس‌های آن همراه است. در نتیجه، تحمل سختی‌ها و صبوربودن در جهت دستیابی به هدف و رسیدن به قرب الهی (متعالی‌شدن) و پذیرش وضع موجود و قبول آنچه که فرد در آن قرار دارد (رضایت) به احتمال بیشتری با مجموعه انتظارات مثبت در مورد آینده، عدم تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده و عدم اعتقاد نسبت به آینده‌ای نومیدکننده همراه است.

مؤلفه شکیبایی صبر نیز توانست دو خرده مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده و اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را به طور منفی پیش‌بینی کند. بنابراین افرادی که در مقابل مصایب و سختی‌ها تاب‌آوری و بردباری بیشتری نشان می‌دهند، انتظارات منفی کمتری در مورد آینده دارند. علاوه بر این، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که مؤلفه استقامت نمره کل ناامیدی و خرده مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را به طور منفی پیش‌بینی می‌کند. این یافته حاکی از آن است که پایداری و ثبات در انجام امور و مداومت در کار و فعالیت پیش‌بینی‌کننده عدم باور نسبت به آینده‌ای نوامیدکننده است.

همانگونه که اشاره شد، از میان پنج مؤلفه صبر، چهار مؤلفه آن توانستند ناامیدی را به صورت منفی پیش‌بینی کنند. تنها مؤلفه درنگ توانایی پیش‌بینی ناامیدی را نشان نداد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی نقش پیش‌بینی‌کنندگی این مؤلفه بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. همچنین باید متذکر شد که با توجه به عدم وجود پیشینه پژوهشی در مورد نقش صبر و مؤلفه‌های آن در پیش‌بینی ناامیدی، امکان مقایسه یافته‌های به دست آمده با دیگر پژوهش‌های مرتبط وجود ندارد. با این وجود، از بررسی نتایج پژوهش حاضر می‌توان این گونه نتیجه‌گیری کرد که توجه به مباحث اخلاقی در درمان و پیشگیری اختلالات روانی از اهمیت بسزایی برخوردار است. مفاهیم اخلاقی می‌توانند نقش منحصر به فردی را در سلامت روان افراد ایفا کنند.

یکی دیگر از اهداف پژوهش حاضر بررسی نقش پنج عامل بزرگ شخصیت به ویژه مؤلفه‌های اخلاقی شخصیت در پیش‌بینی ناامیدی دانشجویان بود. یافته‌های پژوهش حاضر در این مورد نشان داد که ویژگی شخصیتی توافق‌پذیری توانایی پیش‌بینی نمره کل ناامیدی و هر دو خرده مقیاس آن را دارد. از این یافته این گونه

استنباط می‌شود که افرادی که در شاخص توافق‌پذیری نمره بالایی می‌گیرند، انتظارات مثبتی در مورد آینده شکل می‌دهند. به عبارت دیگر، توانایی از خود گذشته‌گی، اعتماد، رک‌گویی، نوع دوستی، فروتنی، صداقت، دل‌رحمی، همدردی با دیگران و اهمیت دادن به منافع آنان و آمادگی بخشیدن خطاهای آن‌ها که از جمله مباحث مطرح در اخلاق هستند، با مجموعه انتظارات مثبت در مورد آینده، عدم تردید در دستیابی به خواسته‌ها، اطمینان به آینده، و انتظار موفقیت در آینده همراه است. یافته پژوهش حاضر با پژوهش ولتینگ (a ۱۹۹۹) ناهمسو است. در تبیین علت تفاوت پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های مرتبط می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که پژوهش حاضر بر روی یک نمونه غیر بالینی صورت گرفته است، در حالی که بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در مورد ارتباط میان شخصیت و ناامیدی بر روی جمعیت بالینی بوده است. بنابراین وجود تفاوت بین گروه‌ها احتمالاً تبیین‌کننده تفاوت در یافته‌ها می‌باشد.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که عامل روان‌نژندگرایی توانایی پیش‌بینی نمره کل ناامیدی و خرده‌مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را دارد. ناامیدی یا مجموعه‌ای از انتظارات منفی در مورد آینده به عنوان عنصر سوم مثلث شناختی مطرح است که در آسیب‌شناسی افسردگی نقش مهمی دارد. ناامیدی به عنوان علت ایجاد افسردگی ناامیدی نیز در نظر گرفته شده است. (پنزارلا و همکاران، ۲۰۰۶ م.) یافته پژوهش حاضر حاکی است که هیجان‌ات منفی افراد ناامید با احساس غم، نگرانی، دل‌سردی، گناه، بی‌ارزشی و ملال مشخص می‌شود. به همین دلیل این‌گونه افراد مستعد ابتلا به افسردگی می‌باشند. این یافته با پژوهش‌های دوبرستین و همکاران، (۱۹۹۴ م.) ولتینگ، (a ۱۹۹۹ م.) ولتینگ، (b ۱۹۹۹ م.) دوبرستین و همکاران، (۲۰۰۱ م.) چیکوتا و استیلز (۲۰۰۵ م.) و تسو و همکاران

(۲۰۰۵ م.) همسو می‌باشد. پژوهش‌های صورت گرفته در ایران نیز نشان داده‌اند که عامل روان نژندگرایی می‌تواند به طور مثبت ناامیدی را پیش‌بینی کند. به عنوان مثال، بیرامی و همکاران (۱۳۹۱ ش.) نشان دادند که افرادی که آسیب‌پذیری بیشتری نسبت به استرس دارند و از احساسات ترس، غم، برانگیختگی رنج می‌برند، انتظارات منفی بیشتری نسبت به آینده دارند. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های بیرامی و همکاران (۱۳۹۱ ش.) نیز همسو می‌باشد.

بر طبق نتایج پژوهش حاضر، ویژگی شخصیتی برون‌گرایی توانست خرده‌مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را به طور منفی پیش‌بینی کند. این یافته مبین این نکته است که افراد جمع‌گرا، فعال، پرانرژی، پرتحرک و قاطع به موفقیت در آینده امیدوارند، با امید و اشتیاق به آینده نگاه می‌کنند، آمادگی بیشتری برای پیش‌روی به سمت آینده دارند و همچنین انتظار اوقات خوبی در آینده را دارند. پژوهش‌های مختلفی نشان داده‌اند که برون‌گرایی توانایی پیش‌بینی ناامیدی را دارد، (چیکوتا و همکاران، ۲۰۰۵ م؛ تسو و همکاران، ۲۰۰۵ م؛ دوبرستین و همکاران، ۲۰۰۱ م؛ ولتینگ، ab ۱۹۹۹ م؛ دوبرستین و همکاران، ۱۹۹۴ م؛ بیرامی و همکاران، ۱۳۹۱ ش؛ عاشوری و همکاران، ۱۳۸۸ ش.) اما نکته حایز اهمیت در این زمینه این است که در بیشتر پژوهش‌های فوق‌الذکر تنها نمره کل ناامیدی به عنوان متغیر وابسته وارد تحلیل‌های آماری شده است و خرده‌مقیاس‌های آن مورد تحلیل قرار نگرفته‌اند. در پژوهش حاضر علاوه بر نمره کل ناامیدی، خرده‌مقیاس‌های آن نیز به عنوان متغیر وابسته وارد تحلیل شده‌اند. پژوهش حاضر بر خلاف پژوهش‌های فوق‌الذکر، نشان داد که برون‌گرایی نمره کل ناامیدی را پیش‌بینی نمی‌کند، اما پیش‌بینی‌کننده منفی خرده‌مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده است. در تبیین این یافته

می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که خوشبینی نسبت به آینده‌ای روشن از ویژگی‌های افراد برون‌گرا است.

یافته به دست‌آمده از پژوهش حاضر در مورد نقش پیش‌بینی‌کنندگی عامل وظیفه‌گرایی (وجدان) این است که این عامل به طور منفی خردمقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را پیش‌بینی کرد. به عبارت دیگر، افرادی که سطح توقع بالایی دارند و تلاش زیادی برای تحقق اهداف خود صرف می‌کنند، خویشتن‌دار هستند، در تصمیم‌گیری‌های خود محتاط هستند، قابل اعتمادند و به اصول اخلاقی پایبندند، آینده را امیدوارکننده ارزیابی می‌کنند و با امید و اشتیاق به آینده نگاه می‌کنند. پژوهش‌هایی که تأییدکننده نقش پیش‌بینی‌کنندگی وظیفه‌گرایی (وجدان) در پیش‌بینی ناامیدی هستند، (تسو و همکاران، ۲۰۰۵ م؛ دوبرستین و همکاران، ۱۹۹۴ م؛ بیرامی و همکاران، ۱۳۹۱ ش؛ عاشوری و همکاران، ۱۳۸۸ ش). تنها نمره کل ناامیدی را وارد تحلیل‌های آماری کرده‌اند و خردمقیاس‌های آن را مورد تحلیل قرار نداده‌اند، اما به طور کلی نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های فوق‌الذکر همسو می‌باشد.

به طور کلی نتایج پژوهش حاضر در مورد نقش پیش‌بینی‌کنندگی پنج عامل بزرگ شخصیت در پیش‌بینی ناامیدی نشان داد که عوامل توافق‌پذیری، برون‌گرایی، روان‌نژندگرایی و وظیفه‌گرایی (وجدان) از عوامل مهم پیش‌بینی‌کننده ناامیدی هستند. به طور اخص، می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که علاوه بر روان‌نژندگرایی و برون‌گرایی، ویژگی‌هایی مانند توافق‌پذیری و وظیفه‌گرایی (وجدان) که مؤلفه‌های اخلاقی شخصیت هستند نیز ناامیدی را به صورت منفی پیش‌بینی می‌نمایند. به عبارت دیگر، حضور اخلاق در قالب ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند زمینه‌ای را برای پیشگیری و درمان ناامیدی فراهم نماید.

آخرین هدف پژوهش حاضر بررسی نقش ترکیبی پنج عامل بزرگ شخصیت و مؤلفه‌های صبر در پیش‌بینی ناامیدی بود. پژوهش حاضر نشان داد که ترکیب متغیرهای شخصیت و صبر می‌توانند نمره کل ناامیدی و خرده مقیاس‌های آن را پیش‌بینی کنند. بر طبق این نتایج، روان‌نژندگرایی به طور مثبت و وظیفه‌گرایی، متعالی‌شدن، رضایت و استقامت به طور منفی نمره کل ناامیدی را پیش‌بینی نمودند. به عبارت دیگر، هنگامی که ترکیب متغیرهای شخصیت و صبر به عنوان متغیرهای پیش بین وارد تحلیل‌های آماری می‌شوند، تمایل به داشتن احساسات منفی به صورت یک صفت با مجموعه انتظارات منفی در مورد آینده همراه است. برعکس، توانایی خویشتن‌داری، وظیفه‌شناسی و تلاش زیاد در جهت رسیدن به اهداف (وظیفه‌گرایی یا وجدان) به همراه تحمل مصایب و سختی‌ها در جهت رسیدن به قرب الهی (متعالی‌شدن)، رضایت از وضعیت فعلی (رضایت) و ثبات قدم و پایداری در انجام امور (استقامت) با امید به آینده مرتبط است.

علاوه بر این، نتایج نشان داد که خرده مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده به طور مثبت توسط روان‌نژندگرایی و به طور منفی توسط مؤلفه‌های متعالی‌شدن، شکیبایی و رضایت پیش‌بینی می‌شود. سرانجام این که، ترکیب متغیرهای روان‌نژندگرایی، برون‌گرایی، متعالی‌شدن، رضایت و استقامت توانستند خرده مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده را پیش‌بینی کنند.

از بررسی این یافته‌ها می‌توان این گونه نتیجه‌گیری کرد که از میان ویژگی‌های شخصیتی، روان‌نژندگرایی، برون‌گرایی و وظیفه‌گرایی (وجدان) از عوامل مهم پیش‌بینی‌کننده ناامیدی هستند. از میان مؤلفه‌های صبر، متعالی‌شدن و رضایت از عوامل مهم پیش‌بینی‌کننده می‌باشند. همچنین باید متذکر شد که با توجه به عدم وجود پیشینه پژوهشی در این زمینه، امکان مقایسه این یافته‌ها میسر نیست.

باید متذکر شد که پژوهش حاضر بر روی دانشجویان دانشگاه و گروه سنی جوان صورت گرفته است. بنابراین در تعمیم نتایج به جمعیت عمومی و دیگر گروه‌های سنی با محدودیت‌هایی روبروست. همچنین پیشنهاد می‌شود که پژوهش حاضر با نمونه‌های متفاوت عادی و بالینی تکرار گردد. با توجه به مقطعی بودن مطالعه حاضر، برای مشخص کردن روابط علی بین سازه‌های پژوهش، انجام مطالعه طولی ضروری به نظر می‌رسد. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که ارتباط میان شخصیت، صبر و ناامیدی را با توجه به عامل جنسیت مورد بررسی قرار دهند.

پژوهش حاضر برای درمانگران نیز کاربردهای مهمی به همراه دارد. این پژوهش نشان داد که صبر و مؤلفه‌های آن به عنوان فضایل اخلاقی پیش‌بینی‌کننده منفی ناامیدی است. بنابراین به درمانگران پیشنهاد می‌شود که در درمان افسردگی و ناامیدی درمانجویان از راهبردهای آموزش صبر استفاده نمایند. همچنین، به درمانگران توصیه می‌شود که در درمان افسردگی و ناامیدی با شناسایی ویژگی‌های شخصیتی مراجعان و شناسایی مراجعین با ویژگی‌های شخصیتی در معرض خطر (مانند، روان نژندگرایی) و همچنین توجه به مؤلفه‌های شخصیتی مرتبط با اخلاق به تسهیل روند درمان کمک کنند.

جدول ۱: توزیع گروه نمونه بر حسب دانشکده و جنسیت دانشجویان

دانشکده	دختر	پسر	کل
ادبیات و علوم انسانی	۵۰	۲۰	۷۰
اقتصاد و علوم اجتماعی	۶۷	۶	۷۳
علوم تربیتی و روانشناسی	۵۴	۱۹	۷۳
حقوق و علوم سیاسی	۳۰	۱۳	۴۳
علوم پایه	۹۴	۳۳	۱۲۷
فنی و مهندسی	۵۳	۶۷	۱۲۰
کل	۳۴۸	۱۵۸	۵۰۶

جدول ۲: میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای مورد مطالعه	میانگین	انحراف استاندارد
برون گرایی	۱۶/۸۴	۲/۴۰
توافق پذیری	۱۰/۱۳	۱/۸۶
وظیفه گرایی	۱۰/۰۲	۳/۵۴
روان نژد گرایی	۱۱/۸۶	۳/۵۷
گشودگی نسبت به تجربه	۱۲/۰۶	۱/۸۶
نمره کل صبر	۸۵/۱۳	۱۲/۴۲
متعالی شدن	۲۹/۸۸	۵/۶۱
شکیبایی	۲۱/۲۰	۴/۲۲
رضایت	۱۲/۶۶	۲/۹۲
استقامت	۱۰/۵۸	۲/۲۳
درنگ	۱۰/۸۸	۲/۲۹
نمره کل ناامیدی	۴/۴۲	۳/۹۴
تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده	۱/۲۴	۱/۸۳
اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده	۳/۱۸	۲/۵۰

جدول ۳: همبستگی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	نمره کل ناامیدی	تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده	اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامید کننده
روان نژندگرایی	./۳۴**	./۲۵**	./۳۵**
توافق پذیری	-./۲۰**	-./۱۹**	-./۱۷**
وظیفه گرایی (وجدان)	-./۳۱**	-./۲۶**	-./۳۰**
برون گرایی	-./۰۹*	-./۰۱	-./۱۴**
گشودگی	-./۰۸	-./۱۱*	-./۰۴
متعالی شدن	-./۴۶**	-./۳۷**	-./۴۵**
شکیبایی	-./۳۳**	-./۲۲**	-./۳۵**
رضایت	-./۴۴**	-./۳۷**	-./۴۳**
استقامت	-./۴۰**	-./۳۱**	-./۴۰**
درنگ	-./۳۱**	-./۲۶**	-./۳۰**
نمره کل صبر	-./۵۶**	-./۴۳**	-./۵۷**

فرهاد خرمائی، اعظم فرمائی، اسماعیل سلطانی

**P < 0.01

*P < 0.05

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی نمره کل ناامیدی بر اساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
نمره کل ناامیدی	روان نژندگرای	.۲۶	.۰۴	.۳۰	۶/۲۹	.۰۰۱	.۱۶
	توافق‌پذیری	-.۱۵	.۰۶	-.۱۲	-۲/۶۷	.۰۰۸	
	وظیفه‌گرایی	-.۰۴	.۰۴	-.۰۵	-۱/۱۱	.۲۶	
	برون‌گرایی	-.۰۷	.۰۴	-.۰۷	-۱/۵۸	.۱۱	

جدول ۵: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی خرده مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده بر اساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده	روان نژندگرای	.۰۰	.۰۲	.۰۱	.۱۹	.۸۴	.۰۲
	توافق‌پذیری	-.۰۷	.۰۳	-.۱۲	-۲/۴۶	.۰۱	
	وظیفه‌گرایی	-.۰۲	.۰۲	-.۰۵	-۱/۱۱	.۲۷	
	گشودگی	-.۰۲	.۰۳	-.۰۴	-.۸۱	.۴۲	

جدول ۶: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی خرده مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده بر اساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده	روان نژندگرای	.۱۹	.۰۲	.۳۲	۷/۲۵	.۰۰۱	.۲۵
	توافق‌پذیری	-.۰۷	.۰۳	-.۰۹	-۲/۱۲	.۰۳	
	وظیفه‌گرایی	-.۰۸	.۰۲	-.۱۶	-۳/۵۰	.۰۰۱	
	برون‌گرایی	-.۰۶	.۰۳	-.۰۹	-۲/۲۴	.۰۲	

جدول ۷: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی نمره کل ناامیدی بر اساس مؤلفه‌های صبر

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
نمره کل ناامیدی	متعالی شدن	-.۱۹	.۰۳	-.۲۸	-۵/۷۷	.۰۰۱	.۲۵
	شکیبایی	-.۰۴	.۰۴	-.۰۵	-۱/۰۶	.۲۸	
	رضایت	-.۲۷	.۰۶	-.۲۱	-۴/۱۴	.۰۰۱	
	استقامت	-.۱۸	.۰۸	-.۱۰	-۲/۱۰	.۰۳	
	درنگ	-.۰۳	.۰۸	-.۰۲	-./۳۶	.۷۱	

جدول ۸: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی خرده مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده بر اساس مؤلفه‌های صبر

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده	متعالی شدن	-.۰۹	.۰۱	-.۲۷	-۵/۱۰	.۰۰۱	.۱۵
	شکیبایی	-.۱۷	.۰۲	-.۳۹	-۷/۵۴	.۰۰۱	
	رضایت	-.۱۲	.۰۳	-.۱۹	-۳/۵۴	.۰۰۱	
	استقامت	-.۰۴	.۰۴	-.۰۴	-./۸۱	.۴۱	
	درنگ	-.۰۱	.۰۴	-.۰۲	-./۳۲	.۷۴	

جدول ۹: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی خرده‌مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده بر اساس مؤلفه‌های صبر

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده	متعالی شدن	-.۱۳	.۰۲	-.۲۹	-۶/۳۲	.۰۰۱	.۳۳
	شکیبایی	-.۰۶	.۰۲	-.۱۱	-۲/۳۵	.۰۱	
	رضایت	-.۲۰	.۰۴	-.۲۳	-۴/۷۸	.۰۰۱	
	استقامت	-.۱۳	.۰۵	-.۱۱	-۲/۴۶	.۰۱	
	درنگ	-.۰۳	.۰۵	-.۰۳	-.۷۴	.۴۶	

جدول ۱۰: نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان برای پیش‌بینی نمره کل ناامیدی بر اساس ترکیبی از پنج عامل بزرگ شخصیت و مؤلفه‌های صبر

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
نمره کل ناامیدی	روان نژندگرایی	.۱۸	.۰۵	.۲۱	۳/۷۸	.۰۰۱	.۳۰
	توافق‌پذیری	-.۰۴	.۰۶	-.۰۳	-.۷۶	.۴۵	
	وظیفه‌گرایی	-.۱۳	.۰۴	-.۱۶	-۳/۲۵	.۰۰۱	
	برون‌گرایی	-.۰۷	.۰۴	-.۰۸	-۱/۷۰	.۰۸	
	متعالی شدن	-.۱۹	.۰۳	-.۲۹	-۵/۷۲	.۰۰۱	
	شکیبایی	-.۰۴	.۰۴	-.۰۵	-.۹۵	.۳۴	
	رضایت	-.۲۱	.۰۷	-.۱۶	-۲/۹۷	.۰۰۳	
	استقامت	-.۲۱	.۰۸	-.۱۲	-۲/۴۲	.۰۱	
	درنگ	-.۰۲	.۰۸	-.۰۱	-.۲۶	.۷۹	

جدول ۱۱: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه همزمان برای پیش بینی خرده مقیاس تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده بر اساس ترکیبی از پنج عامل بزرگ شخصیت و مؤلفه‌های صبر

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
تردید در مورد آینده‌ای امیدوارکننده	روان نژندگرایی	.۰۵	.۰۲	.۱۲	۲	.۰۴	.۱۸
	توافق پذیری	-.۰۵	.۰۳	-.۰۸	-۱/۶۸	.۰۹	
	وظیفه گرایی	-.۰۱	.۰۲	-.۰۳	-۰/۶۳	.۵۲	
	گشودگی	.۰۰	.۰۳	.۰۰	-۰/۰۶	.۹۴	
	متعالی شدن	-.۰۹	.۰۱	-.۲۶	-۴/۸۵	.۰۰۱	
	شکیبایی	-.۲۰	.۰۲	-.۴۵	-۷/۸۲	.۰۰۱	
	رضایت	-.۰۹	.۰۴	-.۱۴	-۲/۳۶	.۰۱	
	استقامت	-.۰۵	.۰۵	-.۰۶	-۱/۱۳	.۲۶	
	درنگ	-.۰۳	.۰۴	-.۰۳	-۰/۶۲	.۵۳	

جدول ۱۲: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه همزمان برای پیش بینی خرده مقیاس اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده بر اساس ترکیبی از پنج عامل بزرگ شخصیت و مؤلفه‌های صبر

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
اعتقاد نسبت به آینده‌ای ناامیدکننده	روان نژندگرایی	.۱۳	.۰۳	.۲۲	۴/۲۵	.۰۰۱	.۳۷
	توافق پذیری	.۰۰	.۰۳	-.۰۱	-۰/۲۵	.۸۰	
	وظیفه گرایی	-.۰۳	.۰۲	-.۰۵	-۱/۲۱	.۲۲	
	برون گرایی	.۰۶	.۰۳	.۱۰	۲/۲۱	.۰۲	
	متعالی شدن	-.۱۲	.۰۲	-.۲۸	-۵/۷۴	.۰۰۱	
	شکیبایی	.۰۰	.۰۳	.۰۰	-۰/۱۴	.۸۹	
	رضایت	-.۱۲	.۰۴	-.۱۴	-۲/۸۲	.۰۰۵	
	استقامت	-.۱۱	.۰۵	-.۱۰	-۲/۰۵	.۰۴	
	درنگ	.۰۰	.۰۵	.۰۰	-۰/۱۵	.۸۷	

پی‌نوشت‌ها

1. Conscientiousness
2. Neuroticism
3. Extraversion
4. Openness to experience
5. Agreeableness
6. Cluster sampling
7. Probability proportionate size
8. Beck's Hopelessness Scale

فهرست منابع

- Ashouri, A. Habibi Asgarabad, M. Torkman Malayeri, M. Javan Asmly, A. (2009). Relationship between suicidal ideation and personality in substance abusers (Persian). *Journal of Behavioral Sciences*. 3 (3): 249-55.
- Bayrami, M. Eghbali, A. Gholizadeh, H. (2012). Interaction between personality factors and depression symptoms, hopelessness and suicidal ideation among students (Persian). *Medical Journal of Tabriz University*. 34 (1): 28-34.
- Beck, AT. Steer, RA. (1988). *Manual for the Beck Hopelessness Scale*. San Antonio, TX: Psychological Corp.
- Chioqueta, AP. Stiles, TC. (2005). Personality traits and the development of depression, hoplessness, and suicide ideation. *Personality and Individual Differences*. 38: 1283-91.
- Costa, PT. McCrae, RR. (1985). *The NEO Personality Inventory manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, PT. McCrae, RR. (1992). Replay to Eysenck. *Personality and Individual Differences*. 13: 861-5.
- Duberstein, PR. Conner, KR., Conwell, Y. Cox, C. (2001). Personality correlates of hopelessness in depressed inpatients 50 years of age and older. *Journal of Personality Assessment*. 77 (2): 380-90.

- Duberstein, PR. Conwell, Y. Caine, ED. (1994). Age differences in the personality characteristics of suicide completers: Preliminary findings from a psychological autopsy study. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*. 57 (3): 213-24.
- Dyce, JA. (1996). Factor structure of the Beck Hopelessness Scale. *Journal of Clinical Psychology*. 52 (5): 555-8.
- Forintos, DP. Sallai, J. (2010). Adaptation of the Beck Hopelessness Scale in Hungary. *Psychological Topics*. 19 (2): 307-21.
- Ghobari Bonab, B. Khodayari Fard, M. (2000). The relationships of trust in God, anxiety, patience and hope in distressed situations (Persian). First International Conference of Religion and Mental Health. Tehran: Iran University of Medical Sciences.
- Goldberg, LR. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*. 4: 26-42.
- Goldberg, LR. (1999). A broad-bandwidth, public-domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several Five-Factor models. In I. Mervielde, I. Deary, F. De Fruyt, & F. Ostendorf (Eds.), *Personality psychology in Europe*. 7: 1-28.
- Goudarzi, MA. (2002). The study on reliability and validity of beck hopelessness scale in a group of Shiraz university students (Persian). *Journal of Social and Human Sciences of Shiraz University*. 18 (2 (36)): 27-39.
- Haghjoo, S. (2013). *Prediction of suicidal ideation based on components of patience and emotion regulation (Persian) (M. A. thesis)*. Shiraz: Shiraz University.
- Hossein Sabet, F. (2008). Effectiveness of patience training in anxiety, depression and happiness (Persian). *Study of Islamic Psychology*. 1 (2): 79-92.
- Izadi Tame, A. Borjali, A. Delavar, A. Eskandari, H. (2008). Patience, theoretical principles and psycho-social functions (Persian). *Islamic Talim Tarbiyat*. 17 (78): 101-28.

- Izadi Tame, A. Borjali, A. Delavar, A. Eskandari, H. (2010). Effects of patience and problem solving training on aggressiveness and selecting contrastive strategies in police university students (Persian). *Danesh-e-Entezami*. 11 (3): 182-207.
- Kalantari, S. (2012). *The comparison of facets of mindfulness and patience among patients with major depression, generalized anxiety disorder and normal individuals (Persian) (M. A. thesis)*. Shiraz: Shiraz University.
- Keyhanfar, R. (2010). *Study of relationship between patience and stress in students of Shiraz University (Persian) (M. A. thesis)*. Shiraz: Shiraz University.
- Khormaie, F. (2006). *The casual model of personality traits, motivational orientation and cognitive learning styles (Persian) (Doctoral dissertation)*. Shiraz: Shiraz University.
- Khormaie, F. Farmani, A. Soltani, E. (in press). The Patience Scale: Instrument development and estimates of psychometric properties (Persian). *Educational Measurement*.
- Khormaie, F. Farmani, A. Soltani, E. Shekarpour, A. (2013). *Preliminary investigation of relationships between personality characteristics, patience and hopelessness among university students (Persian) (Research project)*. Kazeroun: Salman Farsi University.
- Maddi, SR. (1996). *Personality theories: A comparative analysis*. California: Brooks/ Cole Publishing Company.
- Mashayekhi pour, MA. (2011). The bases of work ethics from the view of Imam Ali (Persian). *Journal of Islamic Management*. 19 (1): 37-65.
- Nuri, N. (2008). The Study of psychological bases and symptoms of patience in Quran (Persian). *Psychology and Religion*. 1 (4): 143-68.
- Panzarella, C. Alloy, LB. Whitehouse, WG. (2006). Expanded hopelessness

theory of depression: On the mechanisms by which social support protects against depression. *Cognitive Therapy Research*. 30: 307-33.

Poorghaznein, T. Ghafari, F. (2004). Study the relationship between hope and self esteem in renal transplant recipients at Imamreza hospital in Mashhad, Iran (Persian). *Journal of Sabzevar University of Medical sciences*. 11 (1 (31)): 55-61.

Rabbani, M. (2013). *The comparison of spirituality and patience components between metamphetamin abusers, opium abuser and normal persons (Persian) (M. A. thesis)*. Shiraz: Shiraz University.

Razmzan, Z. (2011). *Investigating the relationship of patience components and resilience with spiritual transcendence among university students of Shiraz University (Persian) (M. A. thesis)*. Shiraz: Shiraz University.

Sharify, T. Mehrabizadeh Honarmand, M. Shokrkon, H. (2005). Religious attitude and general health and patience in students of Ahvaz Islamic Azad University (Persian). *Journal of Psychiatry and Clinical Psychology (Thought and Behavior)*. 11 (1): 89-99.

Shokoofeh Fard, S. Khormaie, F. (2012). An inquiry into the predictive role of components of patience in students' aggressive behavior (Persian). *Psychology and Religion*. 5 (2): 99-112.

Steed, L. (2001). Future validity and reliability evidence for Beck Hopefulness Scale scores in a nonclinical sample. *Educational and Psychological Measurement*. 61 (2): 303-10.

Tsoh, J. Chiu, HFK. Duberstein, PR. Chan, SSM. Chi, I. Yip, PSF. Conwell, Y. (2005). Attempted suicide in the Chinese elderly: A multi-group controlled study. *American Journal of Geriatric Psychiatry*. 13: 562-71.

Velting, DW. (1999 a). Suicidal ideation and the Five Factor Model of personality. *Personality and Individual Differences*. 27: 943-52.

Velting, DW. (1999 b). Personality and negative expectancies: Trait structure of the Beck Hopelessness Scale. *Personality and Individual Differences*. 26: 923-31.

یادداشت شناسه مؤلفان

فرهاد خرمائی: دکترای روانشناسی تربیتی، استادیار دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. (نویسنده
مسئول)

پست الکترونیک: khormae_78@yahoo.com

اعظم فرمانی: دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

اسماعیل سلطانی: دانشجوی دکترای روانشناسی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی،
تهران، ایران.

Investigating the Prediction Role of Patience as a Moral Construct and Personality Characteristics in the Hopelessness of University Students

F.Khormaie

A.Farmani

E.Soltani

Abstract

Hopelessness as a cognitive factor is characterized by negative expectancies about future and is observed in many psychological disorders. The aim of the present study was to examine the predicting role of personality characteristics and patience components in the hopelessness of university students. Five hundred and sixteen university students at Shiraz University were recruited via random cluster sampling method. These participants filled Goldberg's 50-item personality questionnaire (Short Form), the Patience Scale and Beck's Hopelessness Scale. According to the results of multiple regression analysis, the Big Five factors of Personality, predicted hopelessness and its subscales. Patience components predicted negatively hopelessness and its subscales. Moreover, the combination of the Big Five factors of personality and patience components predicted hopelessness and its subscales. The results indicated that personality and patience are important variables in predicting hopelessness. Thus, taking these two psychological constructs into consideration is important in the treatment of depression and hopelessness.

Keywords

Hopelessness, Patience Components, Personality Characteristics, The Big Five Factors of Personality, Depression